

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: FWO als huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen

Samenvatting: In uitvoering van het Vlaams Regeerakkoord 2024–2029 beslist de Vlaamse Regering voorliggende hervorming van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO). Deze hervorming beoogt van het FWO nog nadrukkelijker het huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen te maken.

Met de Vlaamse Versnelling, die van start ging in februari 2025 met de Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda, startte de minister-president samen met de gehele Vlaamse Regering een offensief om de productiviteit en de competitiviteit van de Vlaamse economie op een duurzame manier te versterken. Binnen de eerste werf, van kmo tot industrie: investeren in groei, innovatie en een ondernemingsvriendelijk klimaat, wordt onder andere volop ingezet op onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

In het Regeerakkoord werden volgende twee passages opgenomen met name;

- *“Het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) moet het huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen worden. Het FWO zal daarom tegen ten laatste eind 2024 de verwachte impact op de slaagkansen in de programma's in beeld brengen en scenario's voorleggen aan de Vlaams Regering om die doelstelling te bereiken.”*
- *“Op basis van de lopende O&O&I-systeemevaluatie bekijken we de wenselijkheid om de verschillende financieringskanalen te rationaliseren zodat daar efficiëntiewinsten uit te halen zijn.”*

Eind 2024 werd conform bovenstaande passages reeds een **eerste mededeling**¹ gebracht op de Vlaamse Regering. Hierin werd de grote verbondenheid binnen het ecosysteem toegelicht en bijgevolg ook beslist om een meer systemische aanpak voorop te stellen. De afgelopen maanden werd een traject afgelegd waarbij, op basis van een grondige systeemanalyse van het O&O&I-landschap, diverse maatregelen zorgvuldig in kaart zijn gebracht en geanalyseerd. Via breed stakeholdersoverleg, ondersteund door de administraties van het FWO, VLAIO en het departement WEWIS, werden evidence-informed voorstellen ontwikkeld die het FWO versterken als huis van iedere excellente onderzoeker. Deze voorstellen zijn gedragen en sluiten aan bij de systeemprincipes, met expliciete aandacht voor de beheersbaarheid van de aanvraagmassa. Deze tweede mededeling geeft de maatregelen weer die enerzijds inspelen op de vraag uit het regeerakkoord om het FWO als huis van iedere excellente onderzoeker te laten optreden maar

¹ VR 2024 2012 MED.0426/1 FWO als huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen.

liggen anderzijds ook in lijn met de algemene systeemprincipes en dit steeds met oog voor de beheersbaarheid van de aanvraagmassa ten einde de huidige kwaliteit ook te vrijwaren bij een aanhoudende groei in de aanvraagmassa. Voorliggende hervorming spitst zich in eerste instantie toe op de instrumenten in het kader van Fundamenteel Onderzoek. De instrumenten m.b.t. Strategisch Basisonderzoek maken immers deel uit van een uitgaventoetsing waarvan het eindrapport pas ten vroegste in juli 2026 beschikbaar zal zijn. Ook de instrumenten met betrekking tot onderzoeksinfrastructuur vallen buiten de scope. Zij maken deel uit van een ander lopend traject waarbij getracht wordt om een Vlaanderen brede strategie uit te werken voor state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur.

De voorliggende hervorming bestaat uit vier componenten.

1. Structurele samenwerking tussen universiteiten en (V)WI's:

In de eerste plaats zal er meer worden ingezet op meer structurele samenwerking tussen de verschillende kennisinstellingen. In het kader van deze hervorming werd zowel door de universiteiten als door de andere kennisinstellingen een duidelijk engagement opgenomen om het Vlaamse ecosysteem te versterken door middel van een versterkte en meer structurele samenwerking tussen de verschillende spelers. Eén van de maatregelen bestaat er concreet uit dat er meer zal worden ingezet op het **uitbreiden van het aantal ZAP-aanstellingen** vanuit de universiteiten aan de excellente onderzoekers werkzaam binnen de zes erkende Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's), de wetenschappelijke instellingen (WI's) en de instellingen voor postinitieel onderwijs.

In concreto gaat het hier met name om het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek, het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen vzw, het agentschap Onroerend Erfgoed, het Agentschap Plantentuin Meise en het Waterbouwkundig Laboratorium als Vlaamse Wetenschappelijke instellingen. De Vlerick Business School (VBS), de Antwerp Management School (AMS), het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG) en het Orpheus Instituut (Orpheus) als postinitiële instellingen. Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) en de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen Centre for Research and Conservation (KMDA-CRC) als wetenschappelijke instellingen.. De groep VWI's en andere wetenschappelijke instellingen worden hieronder gebundeld onder de naam (V)WI's. De instellingen voor postinitieel onderwijs vormen een derde categorie.

Via deze onderzoekers met dubbele aanstellingen zullen de banden tussen de instellingen versterkt worden ten voordele van excellentie en dit op een rationele manier.

Deze versterkte samenwerking zorgt immers voor een **verbreding van de toegang tot het FWO gezien het aantal onderzoekers tewerkgesteld bij de (V)WI's dat rechtstreekse toegang zal krijgen** tot de projecten Fundamenteel Onderzoek van het FWO zal vergroten. Naast een grotere samenwerking past dit binnen een streven naar excellentie gezien deze onderzoekers zich nu rechtstreeks zullen kunnen meten in de competitie binnen het FWO.

Daarnaast biedt dit ook mogelijkheden voor de (V)WI's om gedegen kandidaten op hun initiatief - via een promotor of supervisor met een dubbele aanstelling- te laten kandideren voor een aspirantschap of postdoctoraal mandaat, die weliswaar tewerkgesteld worden bij de universiteiten, met een (V)WI als co-onthaalinstelling. Deze (V)WI onderzoekers met dubbele aanstelling zullen beroep kunnen doen op de omkaderende diensten die bij de universiteiten reeds ontwikkeld zijn om onderzoek kwalitatief uit te voeren.

2. Verbreding van de toegang tot het FWO:

Een tweede component betreft de toegang tot het FWO die verder wordt opengesteld.

De rolbepaling van de verschillende instellingen heeft duidelijk gemaakt dat **Orpheus een gelijke toegang tot de programma's van het FWO dient te krijgen als de andere postinitiële instellingen** ITG, AMS en VBS. Orpheus zal bijgevolg als instelling aan de FWO-lijst met hoofdonthaalinstellingen worden toegevoegd.

Daarnaast wordt de **toegang van het FWO-programma van de ERC-opvangprojecten Starting Grants en Consolidator Grants** verruimd naar alle (V)WI's en SOC's zodat de rangorde van de reservelijst

zoals opgemaakt door ERC volledig gerespecteerd zal worden. Aansluitend hierbij zullen ook alle **ERC-grantees werkzaam aan (V)WI of SOC naar de toekomst** -net als hun collega-onderzoekers die aan een Vlaamse universiteit werken in **aanmerking komen om als promotor een FWO-project aan te vragen gedurende de looptijd van de ERC-grant**. Ook deze aanpassing maakt het speelveld voor de verwerving van competitieve financiering gelijk. Hierbij zal er ook bekeken worden binnen de versterkte samenwerking tussen universiteiten en (V)WI's of ook voor deze ERC-grantees gedeelde aanstellingen kunnen voorzien worden indien mogelijk en wenselijk.

Ook het Odysseus-programma wordt opengesteld voor de postinitiële instellingen, wat hun internationale zichtbaarheid vergroot en deze instellingen de kans geeft om absolute toppers naar Vlaanderen te halen.

Tot slot wordt de verplichte samenwerking in het Partnerships Cofund-programma geschrapt, om deelname te vergemakkelijken. In dit programma is het duidelijk dat de beperkte projectbudgetten soms maar nauwelijks volstaan voor één onthaalinstelling. Bovendien is het zo dat de EU-regelgeving vaak nadelig is voor samenwerking met meerdere Vlaamse partners. Daarom zal de huidige randvoorwaarde tot verplichte samenwerking in dit kanaal vervallen gezien deze voorwaarde in de praktijk vaak een effectieve deelname in de weg stond. In een volgende fase zal op een meer systemisch niveau bekeken worden op welke manier het huidige financieringslandschap O&O&I inspeelt op de groeiende tendens bij de Europese Unie om cofinanciering te vragen voor O&O&I-projecten. Het Partnerships Cofund-programma zal in dat kader mee worden bekeken zodoende dit beleidsvraagstuk systemisch te bekijken.

3. Snellere doorlooptijd naar de arbeidsmarkt

Naast de maatregelen die zich specifiek richten naar het FWO als huis van iedere excellente onderzoeker, zijn er nog een aantal bijkomende aanpassingen die naast excellentie, eveneens inspelen op de **rationalisering en optimalisering van de financieringsinstrumenten**, net als op een verminderde doorlooptijd tot het behalen van een doctoraat.

Zo zal er naar de toekomst toe gewerkt worden met **quota voor de twee aanvraagtypes met name "laatstejaars masterstudenten" en "afgestudeerde masters" in de preselectiefase van het aspirantenprogramma** van het FWO. Uit analyse bleek dat er in deze eerste fase bij de score voor de kandidaat een consistente afwijking was ten nadele van de laatstejaars masterstudenten, waar deze er niet was in de interviewfase. Om deze kandidaten-aspirant die op het moment van de aanvraag nog student zijn gelijke kansen te bieden tijdens de preselectie, en zo ook studenten aan te moedigen om reeds in hun masterjaar te kandideren, wordt bijgevolg een quota toegekend voor de preselectiefase, omdat daar de grootste ongelijkheden qua slaagkans tussen beide groepen opduiken. Door middel van quota tijdens deze fase kunnen aan laatstejaars masterstudenten gelijke kansen worden geboden. Indien meer laatstejaars masterstudenten na de afronding van hun opleiding meteen aan hun mandaat aspirant kunnen beginnen omdat deze bias wordt weggewerkt, wordt de doorlooptijd tussen de masteropleiding en het doctoraatstraject gevoelig beperkt wat op systeemniveau bekeken erg positief is.

Daarnaast wordt er ook een **vereenvoudigingsregel** doorgevoerd door de vervanging van twee verschillende anciënniteitsnormen m.b.t. een aspirantschap door één eenduidige regel. Op heden is er zowel een beperking van drie jaar diploma-anciënniteit als een beperking van anderhalf jaar wetenschappelijke anciënniteit. Deze regels naast elkaar zorgen voor verwarring en discussie. Bovendien kan de doelgroep voor dit mandaat nog beter worden omgrensd door beide normen te combineren tot **één maximumtermijn van twee jaar diploma-anciënniteit**. Dit zorgt voor meer duidelijkheid bij de aanvragers, administratieve vereenvoudiging en een nog grotere homogeniteit van de doelgroep bij het FWO. Daarnaast zal het de balans tussen de beide types (laatstejaars masterstudenten resp. afgestudeerde masters), gunstig beïnvloeden doordat de groep afgestudeerde masters die kan kandideren beter wordt beheerst. Concreet zorgt deze maatregel er naast een administratieve vereenvoudiging ook voor dat wie reeds in een onderzoeksfunctie werkte

(ongeacht de instelling dus zowel binnen de universiteit als bv. binnen een R&D afdeling van een bedrijf) nu langer zal kunnen kandideren dan in het verleden met name met twee jaar anciënniteit i.p.v. anderhalf jaar anciënniteit. Kandidaten zullen dan weer een jaar minder diploma-anciënniteit kunnen hebben waardoor de totale doorlooptijd tussen afstuderen en het behalen van een doctoraat verkleint.

In dit kader wordt er verder nog een **differentiatie van de looptijd van het aspirantenmandaat** ingevoerd. De looptijd van een FWO-bursaal bedraagt op vandaag voor alle doctoraatsstudenten bij het FWO 4 jaar. Aanvragers met een substantieel gefinancierd voortraject in wetenschappelijk onderzoek, kunnen voortaan slechts 3 jaar worden aangeboden. Zo'n maatregel zal de complementariteit tussen het FWO en andere financieringsbronnen (zoals BOF) vergroten en is een mooi voorbeeld van een systemische aanpak. De totale maatschappelijke investering om te komen tot een doctoraat en in te stromen in de arbeidsmarkt wordt door deze maatregel immers beperkt ongeacht het specifieke financieringskanaal.

4. Rationalisatie: inkanteling thematische oproepen ten einde de slaagkansen te verhogen

Tot slot wordt ervoor gekozen om de **thematische oproep voor onderzoeksprojecten in het domein van de circulaire economie en de thematische oproep voor onderzoeksprojecten in het domein van Innovatie in de landbouw- en voedingssector** die bij het FWO de voorbije jaren werden georganiseerd, de komende jaren niet meer te herhalen.

Deze oproepen hebben een duidelijke impuls gegeven aan het ecosysteem om méér onderzoek op te zetten rond deze thema's. In het kader van rationaliseren van financieringskanalen wordt ervoor gekozen om deze oproepen de komende jaren niet meer te organiseren gezien het onderzoeksveld deze impuls ter harte heeft genomen en rond deze thema's aan de slag is en deze projecten via de reguliere oproepen van het FWO verder aan bod kunnen komen. Op deze manier wordt overlap wat betreft financieringskanalen die op vandaag niet langer expliciet als nodig worden beschouwd opgeheven. De budgetten die verbonden zijn met deze oproepen worden binnen het FWO toegevoegd aan de reguliere oproepen zodat daar de slaagkansen kunnen verhogen of nieuwe uitdagingen kunnen aangepakt worden.

VERDER TRAJECT

Om deze hervorming te implementeren dienen diverse regelgevende stappen te worden voorbereid. In dit natraject zal er voor de verdere uitwerking van de verschillende maatregelen nauw samengewerkt worden met de verschillende stakeholders en de raad van bestuur van het FWO. Voor regelgevende stappen komen we in deze legislatuur nog meermaals naar de Vlaamse Regering terug en ook de raad van bestuur van het FWO zal hierin conform de regelgeving formeel om advies gevraagd worden.

Voor alle niet-beleidsmatige, hoofdzakelijk technische en gedetailleerde aspecten wordt een beroep op het FWO gedaan.

Tot slot wordt nog meegegeven dat iedere maatregel gemonitord zal worden zodat bijsturing kan voorzien worden waar nodig.

De Vlaamse minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management,

Matthias DIEPENDAELE